

A TESTI NEVELÉS AZ EGYSÉGES KÖZÉP- ISKOLÁBAN.

Abban valamennyien egyet értünk, hogy a szellemi nevelés reformjával karöltve kell járnia a testi nevelés reformjának. Valamennyi pädagogusunk megegyez ugyanis abban, hogy mai testi nevelésünk nem kielégítő.

Pädagogusaink a testi nevelést illetőleg három különféle nézetet vallanak:

1. Mai testi nevelésünk a Spiess-Eiselen javította s mihozzánk átlántált formájában egészen jó.

2. Jobb volna tornatanítók helyett játékmestereket fogadni, mert a növendéknek a szellemi tanításon kívül nem kell még testi tanítás is, hanem szórakozás, játék, vagy pedig testet-lelket egyaránt kellemesen foglalkoztató sport, verseny.

3. Tanítsunk is, szórakoztassunk is.

A három nézet közül a harmadik kétségtelenül a leghelyesebb. Az előbbi kettő szélsőségek közt mozog, a harmadik a két végletet össze igyekszik egyeztetni. De most az a kérdés, vajjon úgy értendő-e a gyakorlatban az a változatlan testi nevelés, hogy egy órában tornatanítás, a másikban pedig játék lesz, vagy pedig úgy, hogy egy órában mindakettő, s így egyik sem. Szerintem egyik se volna helyes.

A középiskolába készülő, még inkább az oda járó növendék, már nem annyira gyerek, hogy pusztá játékkal beérné, de nem is annyira férfi, hogy kizárólag figyelemlankasztó, erőmegfeszítő, bátorságébresztő tornász- vagy katonai gyakorlatra volna szüksége. Az egységes középiskolában egységesen nevelünk olyformán, hogy megtalálja benne szükségletét az is, ki az iparnak, kereskedelemnek szenteli magát, az is, a ki majdan a tudománynak akar élni. Valamennyire, azt hiszem, rendkívül fejlesztő lesz, ha iskolai foglalkozástól vagy tanulástól szabad idejüket valóban szórakoztató, üdítő, a testet, de a mellett a szellemet is kiegészítőleg fejlesztő munkával töltik. És itt az lebeg szemem előtt, a mit a nagy pädagogusok, kezdve Rousseau-Francke kézművességétől Herbart-Ziller «Fertigkeiten»-jéig a harmonikus nevelés kiegészítésekép ajánlottak: a hasznos, testet-lelket egyaránt szórakoztató fejlesztő kézimunka.

Ennek hasznáról már annyit írtak, hogy egyelőre tisztán csak annak megjelölésére szorítkozom, hogy gondolnám én a kézimunka bevitelét majdani egységes középiskolánkba.

Mostani tornahelyiségeink (föltéve, hogy e nevet megérdemlik) oly kevéssé felelnek meg céljuknak; ha pedig a célnak megfelelőket emelni s azokat célszerűen berendezni akarjuk, ez oly költséges; s ha aztán különösen télen tornáztatni akarunk bennök, oly kockázatot s végeredményben mégis oly keveset érő, semmis valami, hogy [ha ennél csak valamivel jobbnak látszót tudna valaki ajánlani, azt már csak azért is el kellene fogadnunk, hogy a mostani áldatlan állapoton valamennyire változtassunk.

Panaszkodunk, hogy a tornázás terén még nagyon hátra vagyunk, hogy ha a Nyugat (s nev. Németország) példájára tornászilag akarunk berendezkedni, ez rengeteg pénzbe fog kerülni. Én viszont örülök, hogy még nem költekeztünk hiába a Nyugat recipéje szerint. A mi kevés pénzünket ugyanis jobbra, célszerűbbre is lehet fordítani, mint költséges téli tornatermek építésére, berendezésére és fentartására. Emelhetünk azon a pénzen intézeteket, melyek bak, ló, létra, nyújtó, korlát stb. helyett újabb complicált s a régibb egyszerű ipar ezerféle szereivel vannak ellátva, melyekben a torna- vagy játékmester helyett avatott szakemberek vezetnék az életre készülő fiatal nemzedéket a foglalkozás egy oly körébe, mely a testet minden tornánál jobban fejleszti, sőt a szellemet is táplálja.

S itt nem lehetne azt mondani, hogy: «de bizony egyoldalúak az egyes iparágak is», mert az említett intézetekben a növendék a négy vagy esetleg több évi folyam alatt nemcsak egy iparágak csinájával-binjával ismerkednék meg, nemcsak egyikbe nyerne betekintést, hanem minden különös mélyrehatás, alaposág kizárásával legelső sorban oda vinnék, hogy a középiskolának megfelelőleg a test is általános műveltséget szerezzen, lelkük mint szokás mondani áttekintést nyerjen a testi foglalkozás életpályáiban.

Az egységes középiskola első osztályába lépő növendék egyszerűen kijelentené az igazgatónak, hogy ő ezzel vagy azzal az iparággal szeretne foglalkozni. Meg lehetne ugyan az illetőket az intézeti orvossal vizsgáltatni, hogy arra valók-e, de az egyéni hajlam is tekintetbe volna veendő. S ennek még az az előnye is volna, hogy e szerint a nyomorékok, bénultak nem volnának a helyes értelemben vett testgyakorlásból, testi üdülésből kizárva.

A jelentkezőt aztán bemutatnák a választott iparág vezetőjének s felügyeletére bíznák. S ez így folyna négy, esetleg több éven át, gondosan ügyelve arra, hogy a jelentkezőket semmi szín alatt se szorítsuk rideg, kötelező törvények vaskeretébe (az illendőség és tisztességtudás általánosan és mindenütt kötelező szabályain kívül), hogy az illetőnek hajlamait respectáljuk, mert különben a mai tornáztatás mintájára nem üdülés és testi fejlesztés lesz az eredmény, hanem sanyargatás, kínzás. Annak pedig mi hátránya lehetne, hogy a 9 éves, kellő vezetés mellett a 14 évessel együtt egy dologban ügyeskednék? Mint érintettem, fel lehetne ugyan állítani általános elveket, hogy helyes beosztással legalább 4 évi folyam alatt az iparnak és kézművességnek miféle ágával lehetne legcélszerűbben megismerkedni, de ez elvek követésére kényszeríteni nem kellene senkit.

A mostani tornaórák számát lehetőleg növelnök s szakmány tornáztatás helyett menne kiki választott szakosztályába s ott kellő munkakiosztás mellett végeznék a dolgát. Nem mondhatja senki, hogy akkor az állam csupa mesterembert kapna, hanem igenis kapna oly embereket, kik legalább kevésbé kockázatos és nyaktörő gyakorlatok árán testileg fejlettek, épebbek s a mellett az élet való viszonyaiban élesebben belátnának, mint a mai rendszerint testileg-lelkileg egyoldalú tornász-növendékség.

Ezt a mindenképp fejlesztő foglalkozást lehetne aztán tarkítani télen-nyáron kirándulásokkal, részint a rokon intézetek tanulmányozása, másrészt pedig tisztán a testi mozgás változatosága és üdülés céljából. E mellett szívesen megengedném, hogy tartsunk meg mai tornánkból mindazt a mi célszerű, hasznavehető. Olykor-olykor egy kevés rendgyakorlat, felváltva szabad- és egyszerűbb, hol meg compicáltabb szergyakorlatokkal és versenyekkel nagyon is helyén lehet. Külön feladat annak pontos kijelölése, mi volna a mai tornakészletből átveendő anyag.

De hisz akkor mégis csak kellene tornacsarnok? nem épen. A kézműves vagy mondjuk iparhelyiségnek kell, hogy legyen udvara; ennek egy része fedve lehet nyáron eső, nap, télen hófűvés ellen. Itt szabad levegőn kellene azt a néhány tornagyakorlatot tisztán a testi foglalkozás változatosságának kedvéért végeztetni. Szereket lehetőleg kerülni kellene. Itt folynának le az állandó rend-, szabad- és szergyakorlatok helyett nyáron leginkább a labdázás, versenyzés, télen a korcsolyázás s egyéb szórakoztató játéknemek.

Tudjuk, hogy tornáztak a görögök, s halljuk már régóta, hogy a német pædagogusok (kiket egyébben nagyon is szeretünk követni) váltig azt hangoztatják: «Fortmit dem Turnen in geschlossenen Räumen» s mégsem követjük egyiket sem.

S a tornának ily értelmű tanítását meg lehetne őrizni a középiskola felsőbb, esetleg már nem egységes osztályaiban, vagy legalább azok egy részében is már legalább úgy, hogy a mai torna kedvéért nem lehetne senkit se visszatartani előbbi testgyakorlata folytatásától. Nagyon tanácsos volna ez újabb testgyakorló intézeteket folyóvizek mentén vagy lehetőleg közelében építeni, már csak azért is, mert a víz egyes iparágakhoz szükséges, de meg azonkívül is munka után nyáron fürdőzésre, úszásra, evezésre, télen pedig korcsolyázásra nagyon alkalmas. Így kötné össze a növendék a kellemest a hasznossal, tanulna hasznos, életre való dolgokat: ipari késziséget, úszást, esetleg vívást s a mellett szórakoznék: labdázna, korcsolyáznék, evezne, játszának. Meg vagyok győződve, hogy ekkép a haza: testileg-lelkileg érettebb-fejlettebb, az élet mindenféle viszonyát kellőleg méltányló, mert ahhoz értő s magát minden körülmények közt könnyebben feltaláló nemzedéket nyerne, aránylag csekély kiadás-többlettel. Sőt ha tekintetbe vesszük, hogy akkor iparunk annyira kívánatos felvirágzása is biztosabban remélhető lenne, a kiadás-többség valószínű bevételek többletnek bizonyúlna.

A legnagyobb nehézség egyenlőre, látszólag az, hogy szakavatott vezetőket idebent egyhamar nem kapnánk; arra nem is akarok utalni, hogy a szükség idején a (60—70-es években) magyar tanárvilágunk hogy állott elő. Vannak még s napról-napra többen és többen lesznek derék, művelt iparosaink. Mert hogy ezekre és nem (mint a hogy másuttévesen kezdették) kézművileg képzett tanároknak kell a testgyakorló szakosztály vezetését bízni, arról meggyőzhet bennünket a külföld példája.

Ha olyanná lesz az egységes középiskola testi nevelése, csak akkor lesz nevére méltó, csak akkor lesz *valódi humanisticus*, az életre mindenképen előkészítő, szóval az ifjúság testéről-lelkéről egységesen gondoskodó s így legelső sorban az állam legközvetlenebb létérdekeit szolgáló intézményé!

Nagyvárad.

DEMÉK Győző.